

Регіональні особливості вживання німецьких звертань

Н. М. Величко

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Київ
Corresponding author. E-mail: velichko_09@ukr.net

Paper received 27.09.17; Accepted for publication 05.10.17.

Анотація. У статті проаналізовано регіональні особливості займенникових та іменних форм звертання німецької мови. Наведено показові приклади звертань, зазначено особливості їхнього вжитку. Розкрито особливості вживання берлінського *Se*; специфічні особливості уживання займенників *Sie/Er* у ролі звертань до нижчих за рангом осіб, мюнхенського звертання на *du*, гамбурзького *Sie*, що поєднується з іменами співрозмовників. Описано характерну рису (розмовного) мовлення жителів рейнських земель – "універсальне" звертання на *Ihr* до двох і більше осіб. Схарактеризовано типowo бернське ввічливе звертання на *Dihr*. Значну увагу приділено звертаням у Швейцарії, наголошено на функціональність звертань на *Gräulein*. Виділено й описано релікти "ввічливого" *Ihru* німецькомовних кантонах Швейцарії, що збереглися як звертання до однієї особи. Зазначено інші регіональні особливості вживання звертань. Описано специфічні звертальні форми, вживані жителями Берліна, Гамбурга, Мюнхена, а також у рейнських землях, які відображають певні місцеві традиції, що склалися історично і мають загалом консервативний характер. Зазначено, що регіональні (діалектні) особливості звертання нерідко відбивають певні історичні явища, що не спостерігаються в сучасній літературній мові. Прикладами можуть слугувати берлінське *Se (Sie)*, мюнхенське (баварське) *du* в поєднанні з шанобливими іменними формами або гамбурзьке (регіолектне) *Sie* зі власними іменами; особливо характерним із історичного погляду є рейнське регіональне *Ihr* як універсальна множина форма. Що ж до національних варіантів, то констатовано такі особливості, як так зване *Offiziers-Du* в австрійському війську, так само обумовлене історично типowo бернське (швейцарське) "універсальне" *du*, а також досі відоме в німецькомовній частині Швейцарії шанобливе звертання на *Ihr* (до однієї особи), спричинене, вірогідно, впливом сусідньої французької мови. Тим самим впливом можна пояснити й те, що в діалектах швейцарського варіанта німецької мови *Ihr* і досі може виступати як форма ввічливого звертання, що теж є відображенням історичних обставин. Констатовано, що австрійські та швейцарські звертальні форми мають свої особливості, зумовлені впливом історичних змін, діасоціально-економічних та політичних чинників. Офіційні звертальні форми в усіх німецькомовних країнах регламентовані. Обґрунтовано думку про те, що швейцарці менше уваги приділяють уживанню академічних та інших титулів, помітна тенденція до їх уникання, особливо в розмовній мові, що є одним із проявів демократизації суспільного життя. Водночас австрійці тяжіють до використання титулів, крім того, їхньою характерною рисою є намагання підтримувати певну дистанцію у спілкуванні. Форми звертання в австрійському та швейцарському варіантах пояснюються впливом історичних обставин. Регіональні (діалектні) особливості звертання відзеркалюють певні історичні явища, що не спостерігаються в сучасній літературній мові.

Ключові слова: займенникові форми звертання, іменні формизвертання, регіональні особливості.

Звертання є однією з найважливіших мовних універсаль, тісно пов'язаних із мовною комунікацією як невід'ємною рисою життя і діяльності людського суспільства. Звертальні форми зазнають впливу з боку соціуму, вони нерозривно пов'язані з буттям людини, її оточенням, що зумовлює вибір тих чи тих форм. Звертальні форми, використовувані в різних німецькомовних ареалах, вирізняються певними особливостями, зумовленими впливом історичних змін, соціально-економічних та політичних чинників. Це визначає **актуальність** подальших досліджень у такому напрямку. **Мета** цієї статті – проаналізувати регіональні особливості займенникових та іменних звертальних форм німецької мови.

У Німеччині нараховують 16 найбільших діалектних груп, серед них баварська, алеманська, бранденбурзька, верхньосаксонська та інші. Відомо, що в сільській місцевості частіше послуговуються діалектами порівняно з міськими жителями. Діалекти відрізняються від стандартної мови не тільки лексичним наповненням, граматиною, вимовою, а й деякими характерними формами звертання, в тому числі займенниковими. Розгляньмо специфічні звертання, якими користуються, наприклад, жителі міст Берлін, Гамбург, Мюнхен, а також у рейнських землях.

Особливим варіантом стандартних особових займенників є берлінське *Se*: *neulich ham Se erst die Loofmaschen wegjetragen...* (А. Гельмут) 'Ви нещодавно забрали перфорувальну машину...'. Специфічною особливістю є також уживання займенників *Sie/Er* у ролі звертань до нижчих за рангом осіб, наприклад: *Hatt er den pooch 'njült'jen Fahrausweis?*, тобто *Hat er denn auch einen gültigen Fahrausweis?* 'Так він має чинне водійське посвідчення?' Такі форми є, вочевидь, реліктами згаданих

вище історичних звертань.

У Мюнхені (Баварія, південна частина країни) досить поширеним є звертання на *du*, що поєднується з офіційними формами на зразок *Frau Müller/Herr Müller* або просто з прізвищем адресата, наприклад: *Frau Berger, kannst du mir mal helfen?* 'Пані Бергер, чи не могла б ти мені допомогти?' або *Müller, reichst du mir mal den Ordner?* 'Мюллере, ти дістанеш мені папку?'. Такі форми не є типовими для спілкування в інших регіонах, де таких випадків прийнято використовувати ввічливе *Sie*. До названих "нестандартних" звертальних форм удаються, зокрема, працівники сфери послуг (наприклад, супермаркетів та універмагів), тому таке звертання отримало "неофіційну" назву *Kassiererinnen-Du* (букв. 'ти касирок')[11]. Так, наприклад, продавчиня, яка не знає цін товарів, виголошує: *Frau Meier, weißt Du, was die Birnen kosten?* 'Пані Меєр, ти знаєш, скільки коштують груші?', перекикуючи незадоволених покупців.

Інше явище є характерним для північного Гамбурга, жителі якого використовують звертання на *Sie*, поєднуючи його з іменами співрозмовників, наприклад: *Danke, Michael, ich werde Ihnen das zuschicken* 'Дякую, Міхаєлю, я Вам це надішлю'. *Sie* вживається колегами різного рангу, які симпатизують одне одному і перебувають у дружніх стосунках, так, наприклад, спілкуються між собою в університеті професор і наукові співробітники, студенти професійно-технічних закладів, старший молодші за віком працівники підприємств, а також учителі гімназій і абітурієнти, батьки й дорослі діти їхніх друзів, клієнти й перукарі тощо. Гамбурзьке *Sie* виражає повагу, авторитет в той же час симпатію та дружні стосунки, як і мюнхенське *du*.

Характерною рисою (розмовного) мовлення іншого

регіону – рейнських земель – є те, що звертання на *ihr* нерідко виступає в "універсальній" ролі, тобто як єдина множинна форма (наприклад, Schön, dass *ihr* alle gekommen seid 'Добре, що *ви* всі прийшли'), хоча звертання на *Sie* до однієї особи є цілком природним.

Деякі особливості прономінальних засобів звертання спостерігаються також на рівні національних варіантів німецької мови, зокрема у швейцарському. Так, жителі Берна зазвичай звертаються на *du*, тобто типові бернські звертання – на *du* або ввічливе *Dihr*. Традиція такого звертання пов'язана зі звичаями сільських мешканців, які займалися переважно одним видом діяльності – працювали на фермах та вирощували овочі на своїх ділянках. Люди добре знали одне одного, не мали секретів. *Du* виражало взаємну довіру громадян, а схожа праця єднала їх. Для бернців *du* традиційно не було неввічливою або фамільярною формою звертання, натомість виражало взаємодію між людьми, усвідомлення того, що всі люди, незважаючи на їхню різницю, багатство чи бідність, однаково смертні, що говорить про їхню рівність. Цікаво, що для жителів Лейпцига звертання на *du* може бути образливим, особливо якщо це стосується незнайомих людей, тож у місті прийнято використовувати ввічливе *Sie* [7: 78–80]. Історично склалося так, що на сході Німеччини більше вживається ввічливе *Sie*, а на заході – довірче *du*. Жителі Лейпцига «викають» незнайомцям, особливо люди похилого віку, в той час, скажімо, як у місті Мангейм за сході використовується *du*, це пояснюється насамперед тим, що за часів НДР звертання на *du* було переважним, у той час як *Sie* сигналізувало про належність до різних політичних сил. Ще однією особливістю є вживання дружнього *du* спортсменами та любителями спорту. Так, наприклад, гравці в гольф, граючи на полі, домовляються тикати один одному (*Tages-Du* букв. 'одноденне *ти*'), проте домовленість втрачає силу наступного дня, коли використовують ввічливе *Sie* [12].

Крім того, в німецькомовних кантонах Швейцарії збереглися й релікти "ввічливого" *Ihr* 'Бу' [6: 388] як звертання до однієї особи. Слід припустити, що певна роль у цьому належить французькій мові, в якій відповідна форма (*vous*) досі не втратила своєї актуальності.

В Австрії офіцери звертаються один до одного на *du*, цю форму звертання називають навіть *Offiziers-Du*, букв. 'офіцерським *ти*'. Згодом історія цього звичаю сягає початку XIX століття, коли частинами австро-угорського війська командували також офіцери італійського походження (відомо, що в італійській мові звертання на *tu* 'ти' має значне поширення в різних сферах). З часом ввічливе *Sie* дедалі більше вживалося відповідно до статуту, проте не набуло популярності в повсякденному спілкуванні, тому воно мало радше формальний характер. Натомість *du* використовувалося у спілкуванні осіб, що обіймали однакові посади, а також особами вищого рангу відносно осіб нижчих за рангом. До взаємного *du* традиційно додавалося звання. Цікаво, що дружини офіцерів також уживали, спілкуючись між собою, звертання на *du*. Проте в цьому випадку останнє не виражало дружнього ставлення та симпатії, а, навпаки, нерідко використовувалося для того, щоб показати радше антипатію, навіть образити [3: 101–103], адже люди нерідко послуговуються мовними засобами, в тому числі звертаннями, як для добрих, так і для корисливих, злих цілей. Утім, такі твердження можна розці-

нювати як відносні.

У кожній країні є тільки її притаманні символи, в тому числі мовні. До таких ми можемо віднести форми звертання в німецькомовній Австрії, де збереглися певною мірою релікти імперських часів (деякі з них уже зазначалися вище). Крім того, характерною рисою австрійців є намагання тримати певну дистанцію спілкуванні.

Якщо в Німеччині дедалі менше уваги приділяється звертанням зі званнями, порівняно з тим, як це було раніше, то в сусідній Австрії ситуація інакша. Так, певне зменшення важливості професорських титулів привело до того, що викладачі вищих навчальних закладів відрізняються від нештатних та почесних професорів саме звертанням до них: *Universitätsprofessoren* (букв.) 'університетські професори'. Проте водночас нікому не спадає на думку звертатися до одного з них, скажімо, зі словами *Herr Universitätsprofessor* 'пане університетський професоре'. Цілком вистачає звертання *Herr Professor* 'пане професоре'. Звертання не виконують у таких випадках функції розрізнення за рангом [пор. 2, 12, де йдеться про американський академічний дискурс]. Проте це не стосується, наприклад, військової сфери, де звертання відбиває вищий чи нижчий ранг, а неправильно вжите звертання розцінюватиметься як недостойне та неприйнятне [див., напр., 6].

Іменні форми *Herr* і *Frau* поєднуються з увічливим *Sie*, проте вони не можуть поєднуватися зі власними іменами, вживаючись лише з прізвищами та титулами. Останні мають особливе значення в Австрії, у той час як у Німеччині після слів *Herr* або *Frau* зазвичай називається просто прізвище адресата; до того ж звертання на ім'я в Австрії (а також у Швейцарії) практикується переважно у спілкуванні родичів або дуже близьких друзів [1: 90]. Примітний факт: незважаючи на те, що в Австрії скасовано дворянські титули ще 1919 року, вони все ж уживаються у звертаннях, їх можна побачити всюди – на візитних картках, у листах, почути в усному мовленні тощо.

Стосовно представників вищої виконавчої влади використовуються форми звертання на зразок *Herr Minister* 'пане міністр' або *Frau Präsidentin* 'пані президент'. Це стосується, наприклад, учасників засідань, проте ніхто не наважується називати людей, використовуючи звання за дипломом. В Австрії випускники, склавши іспити в магістратурі, отримують диплом із записом на зразок "магістр гуманітарних наук", до того ж зазначається титул *Herr Magister* 'пан магістр' або *Frau Magistra* 'пані магістр'.

Характерним є те, що в Австрії вживаються не тільки повні, а й своєрідні скорочені звертання на зразок *Herr Rat* 'пане суддя' (від назви установи *Landesgerichtsrat* 'рада районного суду'). Незважаючи на те, що титули в Австрії використовуються менше, ніж раніше, у сфері юстиції залишився, приміром, титул *Hofrat* 'надвірний радник', що може виступати у звертанні. Що ж стосується жінок, які мають такий титул, то вибір між звертаннями *Frau Hofrätin* 'пані надвірний раднику' та *Frau Hofrat* є скоріше справою смаку та залежить від уподобань жінок [див. 9].

В Австрії звання та посади також відображаються у звертаннях. В обов'язковому порядку вказуються посади, наприклад, якщо йде мова про звертання до інспектора, форма *Herr Inspektor* 'пане інспектор' буде дореч-

ною, проте не слід забувати про те, що інспектори можуть працювати в різних галузях – це можуть бути, наприклад: *Bezirks-Abteilungs-Kontroll-Chefinspektor* ‘інспектор округу, інспектор відділу, інспектор контролю, головний інспектор’, що відображається у звертаннях до відповідних осіб.

Цікаво, що в Австрії вчителів, які працюють у гімназії, також величають професійним званням *Professor*, хоча насправді в них немає цього титулу. Так само австрійські студенти, звертаючись до своїх викладачів, використовують форму звертання *Professor*, незважаючи на те, що їхні викладачі не захищали дисертації, а викладачів вищих навчальних закладів називають *Universitätsasistent* ‘асистент університету’, *Universitätsdozent* ‘доцент університету’ або *Universitätsprofessor* ‘професор університету’ [див.10].

Випускники, що вивчали гуманітарні, соціальні та природничі науки, по закінченні вищих навчальних закладів отримують звання магістра. Випускники вищих професійних училищ отримують звання магістра професійних училищ. Колишні студенти економічних та технічних університетів отримують звання, що називається в офіційному звертанні: *Herr Diplomkaufmann* (букв.) ‘пане дипломований комерсанте’ або *Frau Diplomingenieur* ‘пані дипломований інженере’. Характерним є те, що академічні звання входять до складу імені і мають вноситися до офіційних документів, зокрема це записується в паспорті [див. 4].

Отже, звертання в німецькій мові Австрії має свої специфічні риси. Однак, австрійські канони звертання можуть зазнати змін під впливом норм Європейського Союзу. Як і в переважній більшості країн, Австрії доведеться прийняти єдину систему видачі дипломів бакалаврів та магістрів. У європейських дипломах не вказується форма звертання, зазначення якої є характерною австрійською особливістю.

Швейцарці, порівняно з німцями та австрійцями, менше уваги приділяють уживанню академічних титулів, помітна тенденція до уникання титулів. Це один зі своєрідних проявів певної демократизації суспільного життя.

Так, назви титулів не входять до складу прізвища і не вносяться до державних документів. У розмовній мові також помітна тенденція до невживання титулів [5: 34], що вважається цілком природним.

Водночас у Швейцарії, на відміну від Німеччини, прийнято використовувати за наявності кількох звань найвище, наприклад, якщо хтось є одночасно *Professora Doktor*, його називають *Herr Doktor*. Офіційне звертання також загалом регламентоване, прийнято називати поса-

ду, яку особа обіймає, наприклад, представницю Бундесрату величають *Frau Bundesrätin* [Ibid.: 32–33].

І ще про звертальні форми в гендерному аспекті. Мовна “невидимість” жінок обмежує можливості ідентифікації та обмежує їхню ідентичність, зачіпаючи певному сенсі їхні права. Так, у Швейцарії свого часу жінки не мали права голосувати, оскільки у законі про вибори йшлося про швейцарців (*das Gesetz von Schweizern und nicht von Schweizerinnen* «закон швейцарців, а не швейцарок»). Референдум про жіноче виборче право було проведено 1 лютого 1959 року. Більшість швейцарців проголосували проти. Жіноче виборче право було запроваджено 1971 року.

Проте у Швейцарії і досі зберігає функціональність звертання на *Fräulein*. Щодо молодих осіб використовується також форма *Frau*, незалежно від того, як молода жінка бажає, щоб її називали. Водночас навіть в університетському середовищі нерідко називають словом *Fräulein* неодружену колегу. Жінки, що не бажають, щоб їх називали *Fräulein*, повинні висловити своє бажання офіційно – так вирішили проблему зі звертанням у Цюрихському університеті. Водночас власті швейцарського Базеля висловили побажання залишити форму звертання *Fräulein*, тому що, на їхню думку, неодружені колеги такою формою звертання ніяк не дискримінуються, бо в прогресивному кантоні Базель кожна жінка, незважаючи на те, чи вона носить обручку, чи ні, сприймається як повноцінна особистість у людському та професійному сенсі [див. 8]. Тому в кантоні Базель було прийнято рішення не припиняти використання названої форми звертання [3: 46].

Однак такі звертання до офіціанток, як *Fräulein* або *Bediengung/Service* ‘обслуга’ у Швейцарії зачіпають їхній соціальний статус. Прийнято, звертаючись до працівників кафе чи ресторанів, уникати звертань, обмежуючись кивком голови чи махом руки. Таблички з іменами офіціантів значно полегшують вибір звертань [5: 179].

Отже, регіональні та варіантні особливості німецької мови знаходять відображення і в звертанні, до того ж вони є певним відображенням мовних явищ, характерних для минулих історичних періодів. Австрійські та швейцарські звертальні форми мають свої особливості, обумовлені впливом історичних змін, діюсоціально-економічних та політичних чинників. Офіційні звертальні форми в обох країнах регламентовані. Австрійці тяжіють до використання титулів, крім того, їхньою характерною рисою є намагання підтримувати певну дистанцію у спілкуванні. Швейцарці менше уваги приділяють вживанню академічних титулів, помітна тенденція до їх уникання, особливо в розмовній мові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Меррей Босрок М. Путеводитель по обычаям и этикету. Европа. – М.: АСТ-Астрель, 2006. – 416 с.
2. Шпенюк І. С. Етикетні мовленнєві стереотипи американського науково-академічного дискурсу: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04/І. С. Шпенюк / Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2017. – 20 с.
3. Besch W. Duzen, Siezen, Titulieren. – Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1998. – 160 S.
4. Ratgeber für Anschriften und Anreden // Bundesministerium des Innern – Protokoll Inland. – Berlin, 2004. – 158 S.
5. StokarCh. Der Schweizer Knigge. Was gilt heute? – Zürich: Der Schweizerische Beobachter, 2013. – 238 S.
6. Svennung J. Anredeformen. Vergleichende Forschungen zur indirekten Anrede in der dritten Person und zum Nominativ für den Vokativ / J. Svennung. – Uppsala: Almqist & Wirsells; Wiesbaden: O. Harrasowitz, 1958. – XL, 495 S.
7. Zulliger H. Anrede in Berner Mundart // Du: Kulturelle Monatsmonatsschrift. – 6. Heft. – 1941. – S. 78–80.
8. Personalmalinformation Basel-Stadt Bitte dem "Fräulein" keine Gewalt antun [E. pecypc]. – Режим доступу: <http://www.regierungsrat.bs.ch/pibs-026.pdf>
9. RichtigRichter und Rechtsanwalte anreden [E. pecypc]. – Режим доступу: <http://pressediens-argus.at/richter-und-rechtsanwalte-richtig-anreden>
10. ZAAR: Zentrum für Arbeitsbeziehungen und Arbeitsrecht Kommunikation mit Professoren [E. pecypc]. – Режим доступу: http://www.zaar.uni-muenchen.de/studium/studenteninfo/student_prof/kommunikation/index.html

11. Zeit online Du, Frau Müller [E. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.zeit.de/2013/27/sprachwissenschaft-anrede-konferenz-siezen>
12. Zeit online Per du mit Chef [E. ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sueddeutsche.de/karriere/nachhilfe-in-die-richtige-anrede-das-du-suggeriert-eine-gleichheit-die-es-nicht-gibt-1.597559>

REFERENCES

1. Bosrock M. M. Guidebook to Traditions and Etiquette. Europe. – M.: AST-Astrel, 2006. – 416 p.
2. Shpeniuk I. S. Lexical Bundles as Etiquette Devices in the American Pre-Scholarly Discourse: authors abstract: 10.02.04 / I. S. Shpeniuk / Taras Shevchenko National University of Kyiv. – K., 2017. – 20 p.
3. Besch W. Duzen, Siezen, Titulieren. – Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1998. – 160 S.
4. Ratgeber für Anschriften und Anreden // Bundesministerium des Innern – Protokoll Inland. – Berlin, 2004. – 158 S.
5. Stokar Ch. Der Schweizer Knigge. Was gilt heute? – Zürich: Der Schweizerische Beobachter, 2013. – 238 S.
6. Svennung J. Anredeformen. Vergleichende Forschungen zur indirekten Anrede in der dritten Person und zum Nominativ für den Vokativ / J. Svennung. – Uppsala: Almqvist & Wirsells; Wiesbaden: O. Harrasowitz, 1958. – XL, 495 S.
7. Zulliger H. Anrede in Berner Mundart // Du: Kulturelle Monatsmonatsschrift. – 6. Heft. – 1941. – S.78–80.
8. Personalinformation Basel-Stadt Bitte dem "Fräulein" keine Gewalt antun [e. source] [electronic resource]. – Rezhy m dostupu: <http://www.regierungsrat.bs.ch/pibs-026.pdf>
9. Richtig Richter und Rechtsanwälte anreden [elektronnyy resurs] [e. resource]. – Rezhy m dostupu: <http://pressedienst-argus.at/richter-und-rechtsanwalte-richtig-anreden>
10. ZAAR: Zentrum für Arbeitsbeziehungen und Arbeitsrecht Kommunikation mit Professoren [e. resurs] [electronic resource]. – Rezhy m dostupu: http://www.zaar.uni-muenchen.de/studentum/student_info/student_prof/kommunikation/index.html
11. Zeit online Du, Frau Müller [elektronnyy resurs] [electronic resource]. – Rezhy m dostupu: <http://www.zeit.de/2013/27/sprachwissenschaft-anrede-konferenz-siezen>
12. Zeit online Per du mit Chef [e. resurs] [electronic resource]. – Rezhy m dostupu: <http://www.sueddeutsche.de/karriere/nachhilfe-in-die-richtige-anrede-das-du-suggeriert-eine-gleichheit-die-es-nicht-gibt-1.597559>

Региональные особенности употребления немецких обращений

Н. Н. Величко

Аннотация. В статье проанализированы региональные особенности местоименных и именных обращений в немецком языке. Приведены показательные примеры обращений, указаны особенности их употребления. Рассмотрены особенности употребления берлинского *Se*; специфическое употребление местоимений *Sie/Er* роли обращений к низшим по рангу, мюнхенского обращения на *du*, гамбургского *Sie*, которое употребляется с именами собеседников. Описаны характерная особенность (разговорной) речи в рейнских землях – "универсальная" роль *Ihr* как единственной формы множественного числа и типично бернское обращение на *Dihr* (= нем. *ihr*). Особое внимание уделено формам обращения в Швейцарии, отмечена функциональность обращения на *Fräulein*, а также реликты "вежливого" *Ihr* в немецкоязычных кантонах Швейцарии, которые сохранились как обращение к одному лицу. Описаны специфические формы обращения, используемые жителями Берлина, Гамбурга, Мюнхена, а также рейнских земель, которые отображают местные традиции, сложившиеся исторически и имеющие, в целом, консервативный характер. Констатируется то, что региональные (диалектные) особенности обращений нередко отражают исторические явления, которые не встречаются в современном литературном языке. Примерами могут служить берлинское *Se* (*Sie*), мюнхенское (баварское) *du* в сочетании с именными формами вежливости, гамбургское (региональное) *Sie* с именами собственными; особенно характерным с исторической точки зрения является рейнское (региональное) *ihr* как универсальная форма обращения во множественном числе. В контексте национальных вариантов были определены также такие особенности, как исторически сложившееся употребление так называемого *Offiziers-Du* в австрийской армии, историческую основу имеют типично бернское (швейцарское) "универсальное" *du*, а также весьма распространенное в немецком языке Швейцарии вежливое обращение на *Ihr* (к одному лицу), сохранившееся, вероятно, под влиянием соседнего французского языка. Тем же влиянием можно объяснить и то, что в диалектах швейцарского варианта немецкого языка до сих пор местоимение *Ihr* может выступать в роли формы вежливого обращения, что также является отображением исторических обстоятельств. Отмечено, что австрийские и швейцарские формы обращения имеют свои особенности, являющиеся следствием исторических изменений, воздействия социально-экономических и политических факторов. Официальные формы обращения в обеих немецкоговорящих странах регламентированы. Отмечается, что швейцарцы меньше внимания уделяют употреблению академических и других титулов, прослеживается тенденция к их опущению, особенно в разговорной речи, что является одним из своеобразных проявлений демократизации общественной жизни. Австрийцы больше используют титулы, кроме этого их характерной чертой является старание поддерживать некоторую дистанцию в общении. Формы обращения в австрийском и швейцарском вариантах обусловлены влиянием исторических обстоятельств. Региональные (диалектные) особенности обращений отображают исторические явления, которые не встречаются в современном литературном языке.

Ключевые слова: местоименные формы обращения, именные формы обращения, региональные особенности.

Regional Peculiarities of German Address Forms

N. M. Velychko

Abstract. The article deals with regional peculiarities of pronominal and noun address forms of modern German and their special features, namely with the use of *Se* in Berlin; the pronouns *Sie/Er* addressed to persons of lower social position, as well as address forms used in Munich and Hamburg, like *Sie*, which is widely used with personal names of interlocutors. Peculiarities of address in spoken German of the Rhine region, such as a "universal" role of *ihr* as the only plural form, are described. Besides, a typical for Bern address form *Dihr* (= *ihr* in standard German) is shown. A great attention is paid to address forms in Switzerland, especially to the usage of *Fräulein*. Relicts of *Ihr* used as a formal address to one person in German speaking cantons of Switzerland are pointed out. Special forms of address, used by Berlin, Hamburg, Munich and Rhine region citizens, which reflect local traditions and have historical background, are emphasized. As for the so called national variants we have found out such features as historically determined usage of *Offiziers-Du* in Austrian army, universal *du* in Bern as well as *Ihr* used as a polite form of address to one person, widely spread in the German speaking cantons (first of all in dialects), which may be explained also as a result of influence of the neighboring French speaking culture. Austrian and Swiss address forms possess their typical features related to historical events, social and economic changes. Official forms in both languages are mainly regulated. It is mentioned and proved that Swiss people pay less attention to academic and other titles, especially in spoken language, which is one of the signs of social life democratization. At the same time Austrian people tend to use titles and keep a distance in communication.

Keywords: forms of address expressed by pronouns, noun address forms, regional peculiarities.